

ГУМАНІЗАЦІЯ І ГУМАНІТАРИЗАЦІЯ ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ПРИРОДОЗНАВСТВА І СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВА

УДК 37.017.32

ГУМАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ І СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У МОВНІЙ ПІДГОТОВЦІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ВУЗІВ УКРАЇНИ.

Канд. філол. наук, доц. Азарова Л. Є., канд. пед. наук Рябоконт О. В.

Кінець ХХ століття характеризується все більшим ствердженням у різноманітних галузях ідей гуманізму, який вважає благо людини за найважливіший критерій оцінки соціальних інститутів, а принципи рівності, справедливості, людяності — нормою відношень між людьми, що є бажаною.

Ідеї гуманізму мають давню передісторію. Вони знайшли відображення у педагогічних системах і окремих поглядах таких визначних діячів просвіти, як Я. Коменський, М. Ломоносов, Г. Сковорода, Ж. Русо, К. Д. Ушинський, В. О. Сухомлинський, Ю. К. Бабанський та багатьох інших. У наш час згадані ідеї у концентрованішому вигляді втілюються у визначному напрямку еволюції навчального процесу з усіх без винятку дисциплін — в гуманізації цього процесу.

Ствердження гуманізації як стратегічного напрямку розвитку педагогічного процесу є не випадковим, тому що саме зараз все гостріше відчувається потреба в активних творчих особистостях, що є цивілізованими, гуманістично і гуманітарно орієнтованими, прихильними і здатними до постійного самовдосконалення, взаєморозуміння і взаємодії з носіями різних мов та культур в ім'я загального блага людства. Саме формування і розвиток таких особистостей становить найактуальнішу, глобальну мету педагогічної науки сьогодення. І не остання роль в досягненні цієї складної і багатоаспектної мети належить лінгводидактиці. Більш того, є всі підстави говорити про те, що серед дисциплін педагогічного циклу ця наука як раз в сучасних умовах впевненіше посідає одне з провідних місць.

Гуманізація навчального процесу з мовної підготовки іноземних студентів для досягнення визначеної глобальної мети має своєю передумовою глибоке усвідомлення того, що кожний студент виявляє себе як суб'єкт, а не об'єкт діяльності водночас у трьох різних іпостасях: по-перше, як носій певних індивідуально-психологічних властивостей; по-друге, як носій мови та культури, що її обслуговує; по-третє, як людина, що має певний загальноосвітній рівень. Саме врахування інваріантних та варіантних особливостей іноземних студентів дозволяє послідовно здійснювати індивідуалізацію і диференціацію навчання, що на сучасному етапі розцінюються як найважливіші способи оптимізації навчального процесу.

У конкретнішому плані гуманізація навчального процесу з іноземних мов означає насамперед поступову трансформацію навчання у самонавчання, тобто таку форму оволодіння мовою, що її характеризує повна свобода автолінгводидакта — суб'єкта навчальної діяльності — у виборі параметрів усіх ланок цієї діяльності з метою постійного самовдосконалення, що виявляє себе у кількісному і якісному зростанні знань, а також навичок та умінь щодо їх придбання і використання.

Специфіка самонавчання як форми оволодіння мовою зумовлює потребу в її адекват-

ному методичному забезпеченні — науково обгрунтованому педагогічному впливу на автолінгводидакта з метою створення оптимальних зовнішніх умов і генезису оптимальних внутрішніх умов самонавчання. Такий вплив, як видно із сучасних загальнодидактичних і лінгводидактичних досліджень, пов'язується із здійсненням педагогічного спілкування викладача і студента на основі їх міжособистого контакту, лінгвокультурної взаємодії і навчального співробітництва. Міжособистий, лінгвокультурний і навчальний аспект педагогічного спілкування, як легко зрозуміти, співпадають з тими якостями, у яких виявляє себе іноземний студент у процесі навчально-пізнавальної і комунікативно-мовленнєвої діяльності.

У загальному вигляді функції викладача і студента як партнерів в педагогічному спілкуванні розподіляються таким чином:

— викладач-партнер — ініціатор спілкування, його організатор, творчий провідник панівних на тому чи іншому етапі педагогічних концепцій;

— студент-партнер, що активно реагує на педагогічний вплив, інтерпретатор, модифікатор і реалізатор педагогічних концепцій.

Організуючи педагогічне спілкування у міжособистому аспекті, викладач мови повинен враховувати такі індивідуально-психологічні властивості своїх студентів, як здібності, темперамент, характер, емоції, почуття, потреби, мотиви, цілі діяльності, інтереси, завдання, побажання і прагнення, вольові якості.

У процесі організації педагогічного спілкування у лінгвокультурному аспекті викладач має брати до уваги, по-перше, співвідношення (тобто близькість або віддаленість) рідної мови студента і мови, що вивчається, а також культур, що обслуговують ці мови. По-друге, треба врахувати наявність у студента певного апріорного комунікативного досвіду, який ми визначаємо як сукупність знань, навичок і умінь індивіду, що їх відносять до сфери комунікативної діяльності і які набувають індивідом до початку вивчення тієї чи іншої мови.

Організація педагогічного спілкування у його навчальному аспекті передбачає врахування загальноосвітнього рівня студента, тобто досвід його навчально-пізнавальної діяльності, який включає:

а) знання з дисциплін гуманітарного, природничо-технічного і художнього циклів, що складають характерний для більшості країн мінімум;

б) загальнонавчальні уміння (організаційні, інтелектуальні, пошуково-інформаційні, самоосвітні);

в) специфічні для вивчення іноземної мови уміння, що конкретизують мовленнєві уміння слухання, читання, мовлення, писання, перекладу.

Спрямоване на досягнення глобальної мети педагогіки і лінгводидактики, педагогічне спілкування у своїх окремих аспектах реалізує складові цієї мети.

Педагогічне спілкування в особистому аспекті реалізує себе у формуванні і вдосконаленні особистості студента, здатної до активної діяльності у різних галузях. Педагогічне спілкування у лінгвокультурному аспекті має своїм результатом формування у студента іншомовної комунікативної компетенції, що ми визначаємо як здатність індивіду до спілкування у рамках більш чи менш широкого кола сфер, тем, ситуацій та видів мовленнєвої діяльності з більшим чи меншим наближенням до обсягу і рівня середнього носія мови і культури, що її обслуговує. Реалізація педагогічного спілкування в навчальному аспекті веде до формування і вдосконалення студента як носія автолінгводидактичної компетенції, тобто здатності до самонавчання іноземної мови. Ця компетенція, крім загальноосвітнього рівня, включає також специфічні для самонавчання іноземної мови навчальні уміння, що пов'язані з виконанням відповідних автолінгводидактичних функцій.

Технологія індивідуалізованої і диференційованої мовної підготовки іноземних студентів в процесі педагогічного спілкування на гуманістичних засадах передбачає:

— презентацію навчального матеріалу по кількох каналах у відповідності із основними типами сприйняття (викладач обирає способи презентації: дає студентам прослухати запис, прочитати текст, сприйняти одночасно усний та писемний варіанти тексту — на основі знання їх типів сприйняття);

— пояснення значення слів, словосполучень, речень у відповідності із основними типами пам'яті: асоціативно-образної, логічної, механічної (при цьому викладач обирає

найприйнятніший для тих чи інших студентів спосіб пояснення: за допомогою контексту, ситуації, перекладу, тлумачення, коментування, синонімів, антонімів, словотворчого аналізу, наочності);

— формулювання завдань до вправ у відповідності із основними типами мислення: наочно-індуктивного і абстрактно-дедуктивного (викладач може запропонувати студентам виконати вправи, як спираючись на готові зразки і опрацьовуючи невеликі дози навчального матеріалу з наступним синтезом у зв'язаний текст, так і без опори на готові зразки, опрацьовує спочатку текст у цілому з наступним засвоєнням його деталей);

— організацією системи вправ, характер яких (типологія, кількість, послідовність, наявність підказок, і опор), відповідають різним рівням складності (при цьому викладач дає змогу студентам почати з мінімального рівня, а потім підвищувати складність, або йти з найвищого рівня і, в разі невдачі, зменшити складність, або, нарешті, починати з «золотої середини» і, в залежності від результатів, рухатись «догори» або «донизу»);

— презентацію, крім обов'язкових, додаткових текстових матеріалів, що будуються однотипно із основними і на тому ж самому мовному матеріалі, але відрізняються змістом з урахуванням розбіжностей в інтересах студентів, або характеризуються загальним змістом, але відрізняються ступенем адаптації, що дозволяє студентам працювати у міру своїх можливостей.

Таким є основні сучасні тенденції у мовній підготовці іноземних студентів на основі гуманізації навчального процесу. Навіть стислий аналіз цих тенденцій дозволяє зробити висновки щодо ствердження антропоцентричного підходу у такій перспективній науці педагогічного циклу, якою є лінгводидактика. Саме такий підхід, безсумнівно, у найбільшій мірі відповідає потребам сьогодення.